

ERMENİLERİN 1918 BAKÜ KATLIAMINDA BOLŞEVİZM ETKİSİ

Yunus EKİCİ*

ÖZ

Bakü petroleri tüm dünyanın, bilhassa daha çok Rusya'nın iştahını kabartmıştır. Bundan dolayı Rusya'daki Bolşevik İhtilali ortaya çıktıktan hemen sonra Lenin, Bakü'yü Güney Kafkasya Bolşeviklerinin merkezi olmasına karar vermiş ve bununla ilgili olarak Ermeni Şef Stephan Şaumyan'ı 1917 Aralık ayında Kafkasların olağanüstü komiseri olarak atamıştır. Şaumyan, Azerbaycan Türklerinin bağımsızlıklarını kazanmalarını asla tasvip etmemiş ve bu düşünce onu çok rahatsız etmiştir. Şaumyan, Bakü'nün bağımsız Azerbaycan'ın başkenti olmasını içine sindirememiş hatta Ermenilerin bağımsızlığının planlarını da Bakü'de gerçekleştirmek için her türlü katliamları yapmaktan da çekinmemiştir. 30 Mart 1918 tarihinde Ermeniler tarafından Bolşeviklerin etkisiyle Bakü'de Türkler soykırımı uğrayarak Bakü savaş alanına dönmüştür. Netice itibariyle Bolşeviklerden aldıkları destekle katliamlarda sınır tanımayan Ermeniler 'Büyük Ermenistan' hayallerini de gerçekleştirme arzusuna girmişlerdir. Bu çalışmada 30 Mart 1918 yılında Ermeniler aracılığıyla Bolşeviklerden aldıkları destekle Bakü'deki kanlı soykırım ele alınmıştır. Ermenilerin Bolşeviklerden aldıkları yardım ve Bolşevizm etkisinin üzerinde durulmuştur. Çalışmada kullanılan kaynakların çoğunluğu Azerice ve sonrasında Rusça eserler olmak üzere diğer çeşitli tetkik eserlerden de yararlanılma yoluna gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bakü, Azeriler, Ermeniler, Bolşevik, Şaumyan

INFLUENCE OF BOLSHEVISM IN THE 1918 BAKU MASSACRE OF ARMENIANS

ABSTRACT

Baku oils have whetted the appetite of the whole world, especially Russia. Therefore, immediately after the Bolshevik Revolution in Russia appeared, Lenin decided to make Baku the center of the Bolsheviks of the South Caucasus and appointed Armenian Chief Stephan Shaumyan as the extraordinary commissioner of the Caucasus in December 1917. Shaumyan never approved of the independence of the Azerbaijan Turks and this thought disturbed him a lot. Shaumyan did not mind the fact that Baku was the capital of independent Azerbaijan and even did not hesitate to commit all kinds of massacres to realize the plans of the independence of the Armenians in Baku. On March 30, 1918, under the influence of the Bolsheviks by the Armenians, the Turks were subjected to genocide in Baku. Then Baku turned into a battlefield. As a result, Armenians, who did not know any boundaries in the massacres with the support they received from the Bolsheviks, also wanted to realize their "Great Armenia" dreams. In this study, the bloody genocide in Baku on 30 March 1918 has been explored. The support and assistance that Armenians received from the Bolsheviks and the influence of Bolshevism has also been emphasized. Most of the sources used in the study were in Azerbaijani and later in Russian, and various other studies were also used.

Keywords: Baku, Azerbaijanis, Armenians, Bolshevik, Shaumyan

GİRİŞ

Tarihi süreç içerisinde Kafkasların mühim bir bölgesi olma ayrıcalığını sürekli olarak taşıyan Azerbaycan irili ufaklı birçok unsurun güç mücadelesine sahne olmuştur. Azeri milli kimliği Türk etnik yapısı ile beraber köken olarak toprak aidiyetini de kapsamaktadır. Azeri isminin köken olarak etnik bir grubu kapsamasından ziyade tarihte coğrafi olarak şimdiki Azerilerin yaşadıkları toprakları nitelendirmesi yani Azerilerin isimlerini yaşadıkları topraklardan alması güncel olarak tartışılan ve Azeri karşıtları tarafından olumsuz manada ifade edilen bir konu olarak devam etmektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Kadiriye Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Osmaniye, Türkiye, yunusekici23@hotmail.com, ORCID : <https://orcid.org/0000-0001-6300-6555>

Azerbaycan Türklerinin bu bölgeye yerleşmesinden önce bölge değişik varyasyonlarla Azerbaycan olarak isimlendirilmiş ve bölgeye gelen Türkler coğrafyanın ismini alarak ‘Azeriler’ diye adlandırılmışlardır (Gürbüz, 2012: 31).

Tarihi kaynaklar, Kafkasya’da küçük bir topluluk oluşturan Ermenilerin tarihsel olarak birleşik bir devlete sahip olmadıklarını tartışılmaz gerçeklerle kanıtlamaktadır. 17. yüzyıla kadar Türkiye ve İran topraklarında daha sonra Karabağ ve Erivan hanlıklarında gruplar halinde yaşamışlardır. “1840’ların sonlarında, Azerbaycan topraklarının tamamının bulunduğu günümüz Ermenistan topraklarında Azerbaycanlıların Erivan Hanlığı kuruldu ve hanlığın başındaki tüm hanlar Azeri’ydi. Hanlık topraklarında yaşayanların %78’i Azerbaycanlı, %11’i Kürt ve diğerleri sadece %10’u Ermeni’ydi” (Qəniyev, 2003: 9).

1813 ve 1828’de imzalanan Gülistan ve Türkmençay Antlaşmaları, Azerbaycan halkının bölünmesi ve tarihi topraklarının bölünmesinin temelini atmıştır. Azerbaycan halkının bu milli faaliyetinin devamı olarak topraklarının işgali başlayarak kısa sürede bu politika uygulanmış ve Ermenilerin Azerbaycan topraklarına toplu olarak yerleştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Soykırım, Azerbaycan topraklarının işgalinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Erivan, Nahçıvan ve Karabağ hanlıklarına yerleşen Ermenilerin orada yaşayan Azerbaycanlılara göre azınlıkta olmasına rağmen sözde ‘Ermeni vilayeti’ patronlarının koruması altındaydılar. Böylece böylesi bir arsa yardımıyla aslında Azerbaycanlıların topraklarından sürülmesi ve imha politikasının temeli atılmıştır. “Büyük Ermenistan” fikirleri yayılmaya başladı. Azerbaycan topraklarında bu hayali devletin kurulmasını meşrulaştırmak için Ermeni halkının tarihini tahrif etmeye yönelik kapsamlı programlar uygulanmıştır. Azerbaycan ve Kafkasya tarihinin bir bütün olarak çarpıtılması bu programların önemli bir parçasıydı (Mehdiyev, 2012: 9-10).

Türkmençay Antlaşması’ndan sonra Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinde bir durgunluk ve görece bir sakinlik dönemi başlamıştır. Fakat bu sıralarda Ermeniler her zaman olduğu gibi boş durmamışlardır. Yeni koşullar ve uygun koşullar oluşana kadar ‘sessiz’ kalmayı tercih etmişlerdir. Ancak bu durum çok da uzun sürmemiştir. Çarlık Rusya’sının zayıflaması Ermenilerin elini güçlendirmesine, komutanların yeniden organize etmelerine ve gelecekteki faaliyetler için zemin hazırlamalarına olanak sağlamıştır. Bu dönemden itibaren bir dizi Ermeni terör örgütü ortaya çıkmaya başlamıştır. Ermeniler tarafından kurulan ilk örgüt 1885’te Fransa’da Ermeni Partakalyan tarafından kurulan Armenecon’dur. Ancak bu örgütün ömrü fazla uzun sürmemiştir. Daha sonra 1887’de Avetist Nazarbekyan tarafından Hınçak (Çağrı) Partisi kurulmuştur. Kurulan Hınçak Partisinin ana programı Azerbaycan toprakları pahasına bir ‘Büyük Ermenistan’ oluşturma planıydı. ‘Büyük Ermenistan’ fikrinin gerçekleşmesi için en aktif mücadele Taşnaksütyun Partisi tarafından verilmiştir. Bu parti 1890 tarihinde Tiflis’te (Gürcistan) kurulmuştur. Örgütün ana medya organı Cenevre merkezli Droshak (Bayrak) gazetesiydi (Qaffarov, 2012: 10-11).

1905 ihtilali Rusya’yı karıştırdığı sırada Azerbaycan’daki Türkler ve Ermeniler arasında büyük etnik çatışmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Taşnak önderliğindeki Ermeni güçleri teşkilatlanmış ve silahlanmış olarak hem Ermeni halkını korumuş olacak hem de Türklerle karşı saldırılarda bulunabilecek durumdaydı. Yaşanan çatışmaların Azerilerin aleyhine olması, Azerilerin sistemli bir şekilde organize olamadıklarının ve bir olmayı başaramadıklarının açık bir kanıtı idi. Azerbaycan Türkleri içinde siyasi organizasyonu oluşturmak ve Ermeni saldırılarına karşı gelmek amacıyla 1905’te Ağaoğlu Ahmet önderliğinde ‘Difai’ teşkilatı kurulmuştur. Azeri milliyetçiler kurulan bu teşkilat etrafında birleşmeye başlamışlardır. 1908 tarihinde yapılan baskılar sonucu Ağaoğlu Ahmet’in Türkiye’ye kaçmasıyla Difai Partisi kapatılmış ve bu partinin üyeleri ‘Müsavat Partisi’ içerisinde yer almışlardır.

Osmanlı’nın Birinci Dünya Harbi’ne girmesiyle Kafkasya’daki Müslüman kesim Osmanlı’yı desteklemiştir. Ocak 1915 tarihinde Osmanlı kuvvetlerinin geçici de olmuş olsa Tebriz’e kadar ilerlemesiyle kuzey ve güney Azerbaycan’ı tek devlet olarak birleştirme ümitleri de artmıştır. Bölgede bulunan Türk istihbarat teşkilatının propaganda çalışmaları neticesi Kafkasya’da Rus hedeflerine

yönelik sabotaj faaliyetleri de başlamıştır. Fakat bölgedeki Müslüman kesim Türk güçlerine sağladığı yardımdan dolayı Ruslarca acımasız bir şekilde cezalandırılmışlardır. Mesela; Gürcistan'da yaşam sürdüren 52 bin Laz ve Acar, Rus katliamlarına maruz kalmış ve bunlardan yalnızca 7 bin civarı sağ kalmayı başarabilmiştir (Gürbüz, 2012: 32-33).

Ekim İhtilaline kadar bu bölgede Fars, Türk ve kısmi olarak Rus etkisi görülmektedir. Komünist rejimin yayılma seyrine yönelişinden sonra bariz bir şekilde hakimiyet alanlarını artırmaya başlayan Ruslar, belli bir süre sonra Azerbaycan'da kesin olarak güçlerini hissettirmişlerdir. Azerilerin gerek ilmi gerekse ticari kabiliyetlerini göz önünde tutarak birçok alanda kullanılmaları, Kafkas halkları ile Azerilerin ilişkilerini büyük ölçüde sekteye uğratmıştır. Kafkas halkları, Azerilerin komünist sisteme olan taraftarlıklarının ve bağlılıklarının ötesinde, ideolojiyi kabul ederek her yerde rejimi benimsetmeye çalışmalarına tahammül gösteremez hale gelmişlerdir (Kalkan, 2007: 54).

Bakü, Azerbaycan'ın en büyük kenti ve tabii başkenti olması hasebiyle burada yaşanan ve burada ortaya çıkan olaylar tüm Azerbaycan'ın içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bakü petrole dayalı sanayi şehri olmasından dolayı dışarıdan çok sayıda göçmenin akınına uğramıştır. Böyle olmakla birlikte nüfusun büyük kesimini Türkler oluşturmuştur.

1917 Bolşevik İhtilali sebebiyle Rus ordusunda büyük bir çözülme başlamıştır. Bu sıralarda Rus ordusunda görev yapan ve Avrupa cephelerinden dönen binlerce Ermeni askeri memleketlerine gitmek üzere Bakü'de toplanmışlardır. Bu askerlerden Milli Ermeni kolordusu adında bir birlik teşkil edilmiştir. Böylesi bir birliğin oluşmasında komünist Sovyet subaylarının büyük yardımları olmuştur. Bu şekilde ortaya çıkan Bolşevik Ermeni ve Rus ittifakının ilk amacının Türkleri Bakü'den uzaklaştırarak buradaki Türk mevcudiyetini ortadan kaldırmak olduğu anlaşılmıştır. Bu yolda en çok çabayı sarf eden de Lenin aracılığıyla Azerbaycan'a geniş yetkilerle gönderilen Ermeni Kızıl Şef Stephan Şaumyan'dır (Yüceer, 2002: 45).

Mart 1918'de Ermeni milislerden oluşan Bakü Komünü, tüm Bakü vilayetini Azerbaycanlılardan kurtarmak için Bolşevik bayrağı altında bu hain planları gerçekleştirmiş ve Azerbaycan'ın çeşitli bölgelerinde katliamlar gerçekleştirmiştir. O günlerde Ermeni milliyetçilerinin işlediği vahşet, Azerbaycan halkının anısına sonsuza kadar kazanmıştır. Kitleselel terör eylemleri sonucunda binlerce Azerbaycanlı etnik kökenleri nedeniyle öldürülmüş, yüzlerce köy yakılmış ve bir dizi ulusal ve kültürel anıt tahrip edilmiştir (Alışova, 2018: 6).

Müslüman Türklerle Ermeniler arasındaki kin ve düşmanlık bilhassa Ermeni ordu teşkilatının serbestçe ilerlemesi, buna karşılık Müslüman alay teşkilatının bile bile sonuçsuz kalmaya mahkûm edilmesi yüzünden 1918 Mart ayında Bakü'de Bolşevik-Ermeniler ile Müslüman Türkler arasında kanlı çarpışmalar meydana gelmiş ve bu kanlı olaylarda binlerce Müslüman hayatını kaybetmiştir (Türker, 2006: 4).

Bu çalışmanın amacı 1918 tarihinde Azerbaycan'ın Bakü şehri başta olmak üzere Ermenilerin Bolşevik destekleriyle Azerbaycan Türklerine yönelik katliamları ele alınmıştır. Çalışmada daha çok soykırımın Bolşevizm etkisi üzerinde durulmuştur. Araştırmada öncelikle Azeri kaynaklar, Rusça kaynaklar ve diğer tetkik eserlerden en ince detayına kadar yararlanılmıştır.

1918 KATLIAMINA GİDEN YOL

1905–1918 tarihleri arasında Azerbaycan'daki Rus ve Ermeni güçleri kuvvetli bir şekilde silahlanmaya başlamışlardır. Bolşevikler kendilerine en güçlü rakip olarak Müsavatçıları görmekteydiler. Bu husus şüphesiz Bakü Sovyet'ini oldukça rahatsız ediyordu. Ermeni ve Rus kuvvetleri Bakü'de katliamlar gerçekleştirerek özellikle Müsavat Partisini devre dışı bırakmak için planlarını hazırlamaktaydılar. 15 Mart 1918 tarihinde Bakü Sovyet'inin gerçekleştirdiği toplantıda "Güney Kafkasya" üzerine bir konuşma yapan Stephan Şaumyan, net bir şekilde Türk soykırımı yapılması doğrultusunda sinyaller vermiştir. Ermeniler Bakü'de hüküm süren Hristiyanları

Müslümanlar aleyhinde provoke edici sloganlar sarf etmeye başladılar. Bakü’de hüküm süren bilhassa “Memmedli” ve “Zibilli Dere” adı verilen mahalledeki Müslümanları hunharca katletmişlerdir. Bundan sonraki süreçlerde ortaya çıkan hadiseler hemen hemen tüm ülkeye sıçramıştır (Mustafayev, 2012: 537).

Şaumyan ve onunla dayanışma içinde olan diğer Ermeni şovenist milliyetçiler Bakü’deki Azerbaycan Türklerine iyi davranmıyorlardı. Şaumyan, önce Bolşevik fikirli Rus askerlerinin yardımıyla ve daha sonra Taşnaksütyun Partisinin yardımıyla Ermenilerin Türklere karşı düşmanlığını ustaca kullanmaya başlamıştır. Rus askerlerine ve Ermenilere güvenerek Menşeviklerin, Eserlerin ve Müsavatçıların egemen olduğu Bakü Sovyet’i ve Bakü meclisini zorla yenileyerek Bolşevik çoğunluğunu sağlamıştır. Şaumyan daha sonra Bakü kentinin idarelerinde görev yapan Azerbaycan Türklerini görevden almıştır. Ancak 1917 yılının mart ayının başında seçilen milletvekilinden sadece 4 milletvekili (yaklaşık 8%) Bolşevikleri temsil ediyordu (Abışov, 2007: 26).

Lenin’in nefesini arkasında hisseden Şaumyan, Musavat Partisine karşı daha sert bir duruş sergilemeye başlamıştır. 9-12 Kasım 1917 gibi erken bir tarihte, Müsavat önderliğinde Bakü’de Transkafkasya Müslüman Milli Komitelerinin bir konferansında, Azerbaycanlıların kendi kaderini tayin etme ve elde etme hakkını gerçekleştirmek için Ulusal Teşebbüsler Meclisi’ni toplama kararı alınmıştır. Azerbaycan’ın özerkliği Şaumyan’ı kızdırmaktan başka bir şey değildi çünkü Şaumyan Bakü’ye Bakü petrolünün Rusya’ya kayıtsız şartsız tahliyesini sağlamak ve Türkiye topraklarındaki Ermenilerin özerkliği meselesini çözmek için gelmişti. Bu milliyetçi adam ‘Azerbaycan’ kelimesini duymak bile istememiştir. Azerbaycan’ın bir vatan olduğunu, yerel bir nüfusa sahip olduğunu, bağımsız bir millet olduğunu ve kendi kaderini tayin hakkının sağlanması gerektiğini hiçbir zaman kabullenmek istememiştir. Bakü’de Müsavat Partisi ile Sovyet hükümeti arasındaki düşmanlığı artıran ikinci güçlü olay, 26-28 Kasım 1917 yılında Kafkasya Kurucu Meclisi seçimleriydi. Seçimlere katılan 2.455.274 seçmenden 615.816’sı Müsavat’a, 159.270’i Müslüman Sosyalist Blok’a oy vermiştir. Bolşevikler, Kafkasya’nın tamamında yalnızca 95.581 oy alabilmişlerdir. Seçim sonuçlarına bakıldığında Bolşeviklerin Kafkasya’da çok zayıf bir sosyal tabana sahip olduğunu ve sahte vaatlerle iktidara geldikleri Bakü bölgesi dışında hiçbir yerde etkilerinin olmadığını bir kez daha doğrulamıştır. Bakü Sovyet’inin Şaumyan ve onun Yürütme Komitesi tarafından yönetilen Bakü’deki pozisyonunun yeterince güçlü olmaması, Bolşevik iktidarının beş ayı boyunca (Mart 1918 trajedisinden önce) Türkiye’deki durum üzerinde tam kontrole sahip olmadıklarını göstermektedir (Arzumanlı, Həbibboğlu, Muxtarov, 1995: 8).

Uzun zamandır böyle bir fırsat arayan Şaumyan, gizlice çalışmaya başladı. Birincisi, Bolşevik Ordusu’na daha fazla Ermeni milliyetçisi topladı. Kaynaklardan da bilindiği üzere Şaumyan’ın Bakü’de oluşturduğu üç binden fazla ordu, ağırlıklı olarak milliyetçi Ermenilerden oluşuyordu. Ayrıca Bolşevik fikir mücadelesine katılan daha birçok Ermeni’yi de silahlandırmayı başarmıştır. Bakü’de oluşturulan bu ordunun askerleri en başından Azerbaycanlılara saldırmaya başladılar. Bakü’de çok güçlü bir terör ordusu yaratan Şaumyan, farklı bölgelerde yaşayan Ermenilerle bağlarını güçlendirmeye başlıyordu. Her şeyden önce ‘sağ elini’ A. Amiryanyan’ın editörlüğünü yaptığı ‘Bakinski Rabochii’ gazetesini aracılığıyla meslektaşlarına ‘Bolşeviklerin sözlerini’ iletmeye çalışıyordu (Qəniyev, 2003: 16-17).

Ocak ayından başlayıp mart ayına kadar Bolşevikler ve bir dizi Ermeni milliyetçi partisi Müslüman katliamını başlatmak için çeşitli provokasyonlara, şantajlara ve entrikalara başvurmuşlardır. Sovyet yetkilileri Ermenilere Bakü’de kararlı bir hükümet görevi sağlamışlardı. Azerbaycan’ın önde gelen liderleri beklenen tehlikeyi önceden görmüşlerdir. Birinci Dünya Savaşı’nın sonunda Kafkasya’nın Hıristiyan nüfusu kasıtlı olarak silahlandırılmıştır. Mart katliamının arifesinde Güney Kafkasya’daki Rus Ulusal Konseyi’nin Hıristiyan nüfusa yaptığı bir çağrı kamuoyuna duyurulmuştur. Duyuruda 11-18 Mart tarihleri arasında 19-25 yaş arası tüm Rus gençlerinin askere alınacağı ve seferberlik ilan edileceği belirtilmiştir. Kafkas Cephesi’nin tasfiyesi sonucu ülkelerine dönen Rus alayları, Molokanlılara ve Ermenilere küçük bir ücret karşılığında silah ve cephane satmaktaydı. Bolşevikler, Ermenilerin Bakü’de kalmayı tercih etmelerini aksi halde anavatanlarında kıtlık ve yıkım onları beklediklerini dile getiriyorlardı. Daha sonra Stephan Şaumyan ve taraftarları bu güçleri ustaca

kullanarak Müslüman nüfusa yönlendirmiştir. Bakü’de Ermeni ve Rus siyasi güçlerinin nasıl silahlandığını gören yerel halk, Şubat 1918’de şehri terk etmeye başladılar. Mart katliamından bir hafta önce Bakü’deki durumdan endişe duyan Taşnaksütyun Partisi iktidarı ele geçirme gereğini açıkladılar. Müslüman toplumlar böylesi bir tehlike karşısında nefsi müdafaa gücü yaratmayı gerekli görmüşlerdir. Onların inisiyatifiyle Gence, Bakü, Lenkeran ve Bakü Harbiyeli okulunda Müslüman askeri birliklerin kurulması için Müslüman subayların eğitimi üzerine çalışmalar başlatıldıysa da çok geç kalmışlardır (Upravleniye Delami Prezidenta Azerbaydzhanskoj Respubliki Prezidentskaya Bibliotek: 77).

Lenin, Şaumyan’ın kararlarının aşırı inatçılığını ve aldığı önlemlerin uygulanmasındaki zorlu yöntemlerini biliyordu. Lenin’in Stephan Şaumyan’a 14 Şubat 1918 tarihinde gönderdiği bir telgrafta “kesin ve kararlı” bir politika ile birlikte en ihtiyatlı diplomasiyi gerçekleştirmek gerektiğini, “şimdi ise diplomasiyi öğrenmek gerektiğini” yazmıştır. Mart etkinliklerinin arifesinde, 15 Mart’ta Bakü işçi Gazetesi, Lenin’in Stephan Şaumyan’a 1913 Aralık ayında yazdığı bir mektup yayınlamıştır. Bu mektupta Şaumyan, özerklik fikrini ve ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanımadığı için şiddetle eleştirilmiştir (Bakikhanova, 2003: 6-7).

Kafkasya’daki Ermenilerin ve Müslümanların askeri ve siyasi güç dengesinin keskin bir şekilde kendi lehlerine olduğunu fark eden Ermeni liderler, yavaş yavaş siyasi beyinlerini ve askeri güçlerini Bakü’ye çevirmişlerdir. Çarlık Rusya’sının Müslümanları askere kabul etmemesine karşın Güney Kafkasya’da (Anadolu cephesinde) 250.000 Ermeni’nin (bölgede görev yapan toplam Rus sayısı 170.000) dış mahallelerde askeri birliklerde görev yaptığını belirtmek gerekir. Lenin devrimiyle terhis edilen askerlerden sonra yüz binlerce Ermeni asker, Doğu Anadolu’da özellikle Kafkasya’da Müslümanları katletmek için amansızca silahlarını kullanmışlardır (İsmayıl, 2017: 11-12).

KATLIAMDA BOLŞEVİK ETKİSİ

Bakü’nün seçilmiş organlarında yasal olarak üstünlük sağlayamayan Bolşevikler, iktidarı ele geçirmenin tek yolunu askeri şiddette görmüşlerdir. Bolşevikler 1918’in başlarında barışçıl yollarla iktidarı ele geçirme mücadelesinden vazgeçip silahlı mücadeleye hazırlanmışlardır. (Abışov, 2007: 76). Bakü, Azerbaycan Milli Hareketi’nin merkezi konumundaydı. Ermeni Taşnaklar suç planlarını gerçekleştirirken sadece müttefikleri Bolşeviklere ihtiyaç duymuşlardır (Balayev, 2012: 320).

Bolşevikler, ulusal katliamı Müsavat’ın toplumsal tabanını yok etmek ve Azerbaycan ulusal hareketini baltalamak için kullanmışlardır. Bakü Sovyet’inin 15 Mart 1918’deki toplantısında Stephan Şaumyan Azerbaycanlıların soykırımından bahsetmiştir. Müslümanlara ait olan Evelina gemisinin silahsızlandırılması, bir katliam başlatmak için bahaneydi. Taşnaksütyun Partisi ve Ermeni Ulusal Konseyi Bolşeviklerin yanında yer aldılar. Müslümanlara yönelik ilk ateş 30 Mart 1918’de saat 16:00’da Ermeni Kilisesi yakınında açıldı. Eski şehir de Müslümanların Rusları öldürdüğü iddia edilen fetvasına inanan Rus denizciler, Azerbaycanlılara saldırıp onlara ateş ettiler. 31 Mart’ta “Kerpixana”, “Memmedli” ve diğerleri Azerbaycan mahallelerine Bolşevik-Ermeni askeri saldırıları başladı. Eşitsiz bir savaşta soykırıma maruz kalan Müslümanlar, 31 Mart’ta direnişi sonlandırdı. Şehrin barışçıl, silahsız Müslüman nüfusu üzerindeki kanlı katliam kaldırıldı. 2 Nisan gecesi binlerce Azerbaycanlı öldürüldü. Mart soykırımında sadece Bakü’de 12.000’den fazla Azerbaycanlı öldürülmüştür. Şamahı, Guba, Kurdamir, Salyan ve Lenkeran ilçelerinde Azerbaycan halkı kanlı bir katliam geçirdi. Şamahı’da 7.000 Azerbaycanlı öldürüldü ve 72 köy yakıldı. Guba ilçesinde 122 köy yakılmıştır (Nuriyeva, 2015: 234-235).

Bakü’den sonra Ermeniler tarafından yapılan en korkunç katliam, Şamahı kentinde ve Şamahı ilçesine bağlı köylerde gerçekleştirilmiştir. Şamahı’daki ve daha sonra Guba’daki katliamın Sovyet makamlarınca oraya gönderilen silahlı Taşnak müfrezeleri tarafından doğrudan Bakü Komünü liderleri Stephan Şaumyan ve G. Korganov tarafından gerçekleştirilmiş olması dikkat çekicidir (Pashayev, 2013: 39).

1918 mart sonu ve nisan başında Bakü’de Ermeni yanlısı Bolşevik liderliğin iradesi ve aktif

katılımıyla milli topraklarda yapılan korkunç katliam sonucunda binlerce Azerbaycanlı sivil öldürülmüş, yaralanmış, hakarete uğramış veya işkence görmüştür. Tarihe “Mart trajedisi” olarak geçen bu kanlı olay kısa süre sonra Bakü sınırlarının çok ötesine yayılarak, sivil halkın acımasızca yok edilmesi olan Lenkeran, Şamahı ve Guba'nın yıkılması, yağmalanması ve yakılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu maksatlı yağma ve katliamlarda ne yaşlılar ne gençler ne de bebekler kurtulmuş, insanları vahşice öldürmek için Müslüman ve Azerbaycanlı olmaları yeterli görülmüştür. Bu korkunç suçları düzenleyenler, Lenin'in sempatisini ve güvenini çeşitli yollarla kazanan Şaumyan liderliğindeki Bakü Bolşevikleri ve asıl failler Taşnak askeri birlikleriydi. Bolşeviklerin gerçekten böylesine kanlı bir suç işlemeye veya görmezden gelmeye gerçekten ihtiyaç duyup duymadıkları sorusu ortaya çıkmaktadır (Arzumanlı, Həbibəğlü, Muxtarov, 1995: 6).

1918 mart ayında başlayıp eylül ayı süresince Bolşeviklerin destekleriyle Bakü'deki üstünlüğü ele geçiren Ermenilerin bütün gayeleri buranın yerli halkını ortadan kaldırarak Bakü'nün sahip olduğu servetini sahiplenerek burayı Ermeni toprağı haline getirmektir. Ermenilerin Bakü'de gerçekleştirdikleri katliamlardan sonra Bakü Sovyet'inin toplantısında konuyla ilgili bilgilendirme yapan Bolşevik İ. Suhartsev büyük bir sevinç gösterisiyle: “Türkiye'nin Bakü Cephesinin alındığını” müjdesini veriyordu. Azerbaycan tarih kaynaklarına ‘Mart Trajedisi’ olarak bahsedilecek bu vahşet yalnızca Bakü ile sınırlı olmadığı da aşikardı. 13 Nisan 1918 tarihinde Stephan Şaumyan, Halk Komiserliği Sovyet'inde Bakü'deki hadiseler ile alakalı bilgileri şu şekilde ulaştırıyordu: “Üç gün zarfında Bakü'de şiddetli çatışmalar boy gösterdi. Bir tarafta Ermeni Milli Birlikleriyle beraber çarpışan Kızıl Ordusu diğer tarafta Müsavat Partisinin idaresindeki Müslüman kuvvetleri var idi. Sonuç bizim açımızdan güzel oldu. Düşman tamamen imha edildi”. Bu hadiselerin meydana geldiği dönem Resulzade önderliğinde Azerbaycan'ın Milli İstiklal Davası yolunda siyasi mücadele verdikleri dönemdi. Bu dönemlerde bile meydanları boş gören gözü dönmüş Andranik Ozanyan, Amazasp, Lalayan ve Emiryan'ın önderlik yaptığı Ermeni terör çeteleri ülkenin çoğu bölgesinde suçsuz halka karşı insanlık dışı muamelelerde bulunmuşlardır. Bakü katliamlarında 7 binden fazla Ermeni çetesi bulunmuştur. Tüm olandan şöyle bir netice çıkmaktadır ki Ermeniler ideoloji, sayı ve aidiyet açısından farklı olsalar bile mesele Türk düşmanlığına gelince tek çatı altında birleşmişlerdir (Mustafayev, 2009: 191-192).

Azerbaycan Türkleri için sonuç aslında acınacak bir haldeydi. Sovyet birlikleri barikatlar kurup hendekler kazarak gelebilecek her türlü desteği de engellemişlerdir (Dadayan, 2007: 97). Eylül 1918'de Bakü vilayetinde 20.000'den fazla Azerbaycanlı öldürülmüştür. Genel olarak bu soykırım sırasında Azerbaycan'da yaklaşık 50.000 Azerbaycanlı katledilmiştir (Nuriyeva, 2015: 235).

Bolşevikler, Türklere ve Müslüman kesime Bolşevik iktidarının olası düşmanı ve Osmanlı Devleti'nin yerli destekçileri olarak görmekte, Ermeni unsurlarını ve Bolşevik ordu birliklerini katliam yapmak için teşvik etmekteydiler. Bolşevikler Türklerin ve diğer Müslüman halkların soykırımının devam ettirilmesini birçok sebebe bağlamışlardır. Bu soykırımı gerçekleştirmedeki amaç Osmanlı ve Azerbaycan ordularının Bakü'ye girmesini engellemek ve milli hükümetin kurulmasının temeli olan Türk halkını yok etmektir. Ermenilerin gerçekleştirdikleri soykırım durumu daha da ağırlaştırıyordu. Hatta bütün bunlar yetmezmiş gibi Ermeniler, Enver Paşa'ya 1918 yılının yazında sundukları harita ile Osmanlı Devletinden Sürmeli, Nahçıvan, Ahalkalak, Eçmiadzin ve Erivan sancaklarını, Gürcüler'den Borçalı'yı, Azerbaycan'dan Gazah, Karabağ, Zengezur ve Ordubad'ı istiyorlardı. Ayrıca talep ettikleri bölgelerdeki halkın yüzde 70'inin Ermeni olduğunu da iddia etmekten geri kalmamışlardır (Gasimov, 2001: 20).

Çatışmaların mesuliyeti Bolşeviklerden sonraki büyük bir kısmı Taşnaksütyun örgütüdür. Çünkü meydana gelen çatışma ve katliamlarda ölümlerin temel nedeni Taşnaksütyun olmuştur. Osmanlı topraklarından göç eden Taşnak güçleri Azeri Türklerine ait köylere saldırıp çoğu kez tüm köy ahalisini katletmişlerdir. Oysa Azeri Türklerin Ermeni Taşnaklar ile kıyas yapılabilecek herhangi bir teşkilatları bulunmamaktaydı. Onun için de Azeriler, Ermeni Taşnak çeteleri tarafından gerçekleştirilen katliamları engelleyebilecek bir kuvvete de sahip olamamışlardır. Olayları kışkırtan Çarlık idaresi, Kuzey Azerbaycan'da kuvvetlenen milli ve manevi atmosferi yok etmek gayesiyle taraflar arasında etnik çatışma zemini oluşturmakta başarılı olmuşlardır. Bakü'yü Azeri Türklerinden

arındırma faaliyetleri 1918 nisan ayının başına kadar devam etmiştir. Yalnızca şehir merkezlerinde değil Bakü civarındaki yerleşim birimlerinde bile katledilen suçsuz Azerilerin sayısı binleri bulmaktadır. Hakikaten de Ermeni milliyetçiliği, Ermeniler haricinde Anadolu ve Kafkasya genelinde diğer farklı halkların etnik temizlenmesini öngören bir boyuta sürüklemiştir. Bilhassa Taşnaklar, bu süreçte adeta bir suç makinesi gibi çalışmışlardır (Mustafayev, 2011: 340-341).

Mart soykırımı Bakü Sovyet'inin Azerbaycan karşıtı politikasını sergilemiştir. Mart trajedisinden sonra Bolşevikler, Bakü'deki siyasi güçlerini güçlendirmek için:

- 1) Azerbaycanlılara ait tüm gazete ve dergileri kapattılar.
- 2) Şehir ekonomisini Bakü Sovyet-Bolşeviklerine aktardılar.
- 3) 20 Nisan'da Fatali han Khoyski başkanlığındaki Bakü Şehir Duma'sını dağıttılar.
- 4) Ermeni Ulusal Konseyi dışındaki tüm ulusal meclislerin faaliyetlerini yasaklamışlardır (Nuriyeva, 2015: 235-236).

Ermeni-Taşnakların ve Bolşeviklerin soykırımı gerçekleştirmedeki temel amaçları; Azerbaycan'ın özerklik ve bağımsızlığını ilan etmesini engellemek, Bakü petrolünü ve Hazar Denizi'ni ele geçirmek, Orta Asya yolunu kontrol etmektir. Bolşeviklerin yardımıyla mart ayında Bakü'de meydana gelen katliam Azerbaycanlıların iradesini bozmadır. Azerbaycan halkının bağımsızlık ilanı gecikse de bağımsızlık mücadelesinden vazgeçmemişlerdir. Bağımsızlık mücadelesi sonuç vermiş ve 28 Mayıs'ta bağımsız Azerbaycan kurulmuştur. 31 Mart Soykırımı, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti tarafından 1919 ve 1920'de iki kez ulusal yas günü olarak kutlanmıştır. Aslında bu yas Azerbaycanlılara yönelik soykırımı ve bir asırdan fazla süren topraklarının işgaline karşı siyasi bir değerlendirme yapmaya yönelik tarihteki ilk girişimdi. Ancak Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin çöküşü bu işin tamamlanmasına izin vermemiştir (Xalq Qəzeti, 2019: 6).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ermenilerin Türklere karşı bu tür insanlık dışı tutumlarının temelinde, elbette işgal politikası, 'Büyük Ermenistan' devletinin kurulması ideolojisi vardır. Etnik temizlik politikasına aynı zamanda Kafkasya'yı sürekli yok olmanın eşliğinde tutan imparatorlukların da dahil edilmesi gerektiği bir gerçektir. 1918 yılındaki Azerbaycanlıların soykırımı Bakü'deki Mart olaylarıyla sınırlı kalmamıştır. Şamahı'da da Azerbaycan halkının katliamları başlamış, Bakü'de olduğu gibi Şamahı'da da olaylar Bolşevik-Taşnak güçleri tarafından önceden belirlenmiş bir plan temelinde gerçekleştirilmiştir. 1917 sonundan itibaren Bakü'den Şamahı'ya silah ve cephane kervanları taşınarak Ermeni köylerine konuşlandırılmıştır. Azerbaycan halkı bu katliamları önlemek istemişse de Ermenilerin ve onlara destek veren Rus-Molokan güçlerinin silahlı saldırısını püskürtmeye yönelik girişimleri başarısız olmuştur.

O dönemde Lenin tarafından Kafkasya Olağanüstü Komiseri olarak atanan Stephan Şaumyan, Bakü'de Sovyet iktidarını güçlendirmek için her yolu kullanmış ve açıkça "Azerbaycan özerkliği isteyen Müsavatçılar çok yıkılacak" gibi açıklamalarda bulunmuştur. Bolşevik liderler, Bakü ve Bakü vilayetinin diğer Hazar topraklarının Azerbaycan'dan tecrit edilmesi ve ardından Rusya Federasyonu'na dahil edilmesi için en ciddi planları bu dönemde geliştirdiler. Bakü'yü Azerbaycan'dan izole etme fikri Taşnaktsütyun Partisinin yararına olmuş çünkü Güney Kafkasya'da Bakü ve Yelizavetpol vilayetlerini gelecekteki Ermeni devletine dahil etme planlarının uygulanmasını kolaylaştırmıştır. Ermeni ordusunun örgütlenmesi ve Kafkasya'ya Ermeni savaşçıların gönderilmesi de Petrograd'daki üst düzey Ermeni askerler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Mart 1918 olaylarının soruşturulmasına özel önem verilmiştir. 15 Temmuz 1918 tarihinde Bakanlar Kurulu, trajediyi araştırmak için Olağanüstü Soruşturma Komisyonu kurmaya karar vermiştir. Komisyonun üyeleri çoğunlukla Ruslar, Yahudiler ve diğer milletlerden oluşmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlar Ermenilerin Bolşevik Rusya'dan aldıkları güç ve desteklerle büyük katliamlar gerçekleştirdiğini göstermektedir. Çalışma ile ilgili özellikle Azerice ve Rusça kaynaklardan yararlanılması gerekmektedir. Ancak ülkemizdeki kaynaklardan da yararlanılabilmesi için konu hakkında çalışan

kişilerin eser ve araştırma sayısının çoğaltılması gerekir. Gerçekleşen bu soykırımın unutulmaması için başta görsel basın olmak üzere çeşitli yayın sayıları artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Abışov, V. (2007). *Azərbaycanlıların soyqırımı (1917-1918-ci illər)*. Bakü: Nurlan Nəşriyyatı.
- Alışova, N. (2018). *Mart Soyqırımı-100: Metodik tövsiyələr*. Bakü: Azərbaycan Milli Kitabxanası.
- Arzumanlı, V., Habiboğlu V. ve Muxtarov K. (1995). *1918-Ci İl Qırğınları tarixi araşdırmalar*. Bakü: Öyrətmən Nəşriyyatı.
- Bakikhanova, A. (2003). *Istoricheskiye Fakty O Deyaniyakh Armyan Na Azerbaydzhanskoy Zemle*. Bakü: Nurlan Publikatsii.
- Balayev, A. (2012). *Azerbaydzhanskaya Natsiya: Osnovnyye Etapy Stanovleniya Na Rubezhe XIX-XX vv.* Moskva.
- Gasımov, M. (2001). Bakü'nün kurtarılması uğruna Türk diplomasisinin mücadelesi:1918 yılı. *Avrasya Dosyası*, 7(1), Azerbaycan Özel Sayısı, 18-55.
- Gürbüz, M. V. (2012). *Kafkasya'da siyaset çatışma ortamı ve taraf güçler*. Ankara: Kadim Yayınları.
- İsmayıl, X. (2017). *Ermənilərin Müsəlmanlara, Xristianlara və Yəhudilərə qarşı soyqırımı*. Bakü: Saral Poliqrafiya MMC.
- Kalkan, M. (2007). *Sovyetler Birliđi'nin ve Rusya Federasyonu'nun Orta Asya üzerindeki stratejik planları*. İstanbul: Bilge Sanat Kültür.
- Khachatur, D. (2007). *Armyane I Bakı (1850-yye gg.-1920g.)*. Yerevan: Noravank.
- Mehdiyev, R. (2012). *Azərbaycanlıların soyqırımı: Tarixin Qanlı Salmamesi I cild*. Bakü: Oskar Nəşriyyatı.
- Mustafayev, B. (2009). *Ermenilerin Kuzey Azerbaycan'daki faaliyetleri (1905-1920)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Mustafayev, B. (2011). Anton Salamanov'un özel arşivine göre Ermenilerin Kuzey Azerbaycan'da yaptıkları katliamlar (1918–1919). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 30, 335-354.
- Mustafayev, B. (2012). Kafkaslarda Müslüman Türk soykırımı (1905-1920). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12(1), 533-561.
- Nuriyeva, İ. (2015). *Azərbaycan tarixi (Ən qədim zamanlardan– XXI. əsrin əvvəllərinədək)*, Bakü: Mütərcim Nəşriyyatı.
- Pashayev, A. (2013). *Genotsid, Deportatsii I Territorial'nyye Pretenziy Armyan K Azerbaydzhanskomu Narodu (Xix -Xx Vv.)*. Bakü.
- Qaffarov, A. (2012). *Xocalı Soyqırımı Dünya mətbuatında*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hazar Üniversitesi, Bakü.
- Qəniyev, S. (2003). *1918-ci il Şamaxı Soyqırımı*. Bakü: Nurlan Nəşriyyatı.
- Türker, R. (2006). *Birinci Dünya Harbi'nde Bakü yollarında 5'inci Kafkas Tümeni*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Upravleniye Delami Prezidenta Azerbaydzhanskoy Respubliki Prezidentskaya Bıblıotek, Istoriya Azerbaydzhana, Bakü.
- Xalq Qəzeti, 29 Mart 2019-cu il, cümə.
- Yüceer, N. (2002). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunun Azerbaycan ve Dağıstan harekəti (Azerbaycan ve Dağıstan'ın bağımsızlığını kazanması 1918)*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Extended Abstract

Azerbaijan, which has the privilege of being an important region of the Caucasus throughout its history, has witnessed the power struggle of many different elements. Azerbaijani national identity includes land belonging as an origin as well as Turkish ethnic structure. The fact that the name Azeri geographically characterizes the lands of the present Azerbaijanis, namely the fact that Azerbaijanis take their names from the lands they live in, rather than covering an ethnic group in origin, continues to be a subject that is discussed and expressed negatively by the Azerbaijani opponents. Before the Azerbaijani Turks settled in this region, the region was named Azerbaijan with different variations, and the Turks who came to the region were named 'Azeris' by taking the name of the geography. Between 1905-1918, Russian and Armenian forces in Azerbaijan started to be armed strongly. The Bolsheviks regarded the Musavatists as their strongest rivals. This issue undoubtedly disturbed the

Baku Soviet. Armenian and Russian forces were preparing their plans to eliminate Musavat Party by carrying out massacres in Baku. Speaking on "South Caucasus" at the meeting held by the Baku Soviet on March 15, 1918, Stephan Şaumyan clearly gave signals for the Turkish genocide. Armenians started to say provocative slogans against the Muslims of the Christians who ruled in Baku. They brutally massacred the Muslims in the neighborhood, especially in the region called "Mammadli" and "Zibilli Creek", who ruled in Baku. The events that emerged in the following processes almost spread throughout the whole country. Shaumyan, who felt Lenin's breath behind him, started to take a stricker stance against the Musavat Party. As early as 9-12 November 1917, at a conference of the Transcaucasian Muslim National Committees in Baku under the leadership of Musavat, it was decided to convene the National Enterprise of Enterprises to realize the right of Azerbaijanis to self-determination and attainment. Azerbaijan's autonomy was not anything other than angered because Shaumyan Baku oil to ensure the unconditional release had come to Russia and Turkey to resolve the issue of the autonomy of the Armenians in the territory. This nationalist man did not even want to hear the word 'Azerbaijan'. He never wanted to accept that Azerbaijan is a homeland, that it has a local population, that it is an independent nation, and that it has the right to self-determination must be provided. Shaumyan of the Baku Soviet and its Executive Committee managed by the lack of a strong enough position in Baku, during the five months of Bolshevik power (before the tragedy in March 1918) shows that they have complete control over the situation in Turkey. The Bolsheviks, who could not gain legal superiority in the elected organs of Baku, saw the only way to seize power through military violence. The Bolsheviks abandoned their peaceful struggle to seize power in early 1918 and prepared for an armed struggle. Baku was the center of the Azerbaijan National Movement. While the Armenian Dashnaks were carrying out their crime plans, they only needed their allies, the Bolsheviks. The Bolsheviks used the national massacre to destroy Musavat's social base and undermine the Azerbaijani national movement. At the meeting of the Baku Soviet on March 15, 1918, Stephan Shaumyan spoke about the genocide of Azerbaijanis. The disarmament of the Evelina ship, which was owned by the Muslims, was an excuse to initiate a massacre. Dashnaksutyun Party and Armenian National Council sided with the Bolsheviks. The first fire against the Muslims was opened at 16:00 on 30 March 1918 near the Armenian Church. Believing the fatwa of Muslims allegedly killing the Russians in the old city, Russian sailors attacked and shot the Azerbaijanis. On March 31, Bolshevik-Armenian military attacks on "Kerpixana", "Mammadli" and others began in the Azerbaijani neighborhoods. The Muslims, who were subjected to genocide in an unequal war, ended the resistance on March 31st. The bloody massacre of the peaceful, unarmed Muslim population of the city has been lifted. Thousands of Azerbaijanis were killed on the night of April 2. More than 12,000 Azerbaijanis were killed in Baku alone during the March genocide. The Azerbaijani people had a bloody massacre in Shamakhi, Guba, Kurdamir, Salyan, and Lankaran districts. 7,000 Azerbaijanis were killed and 72 villages were burned in Shamakhi. 122 villages were burned in the district of Guba. After the Baku massacre, the worst massacre committed by the Armenians was carried out in the city of Shamakhi and in the villages of the Shamakhi district. It is noteworthy that the massacre in Shamakhi and later in Guba was carried out directly by the leaders of the Baku Commune, Stephan Shaumyan and G. Korganov, by armed Dashnak detachments sent there by the Soviet authorities. On the basis of such inhuman attitudes of Armenians towards Turks, of course, the occupation policy and the ideology of establishing a "Great Armenia" state. It is a fact that empires that keep the Caucasus on the verge of extinction must also be included in the policy of ethnic cleansing. The genocide of Azerbaijanis in 1918 was not limited to the March events in Baku. The massacres of the Azerbaijani people started in Shamakhi, too, and the events in Shamakhi, as in Baku, were carried out on the basis of a predetermined plan by the Bolshevik-Dashnak forces. From the end of 1917, caravans of arms and ammunition were carried from Baku to Shamakhi and deployed to Armenian villages. Although the Azerbaijani people wanted to prevent these massacres, their attempts to repel the armed attack of the Armenians and the Russian-Molokan forces that supported them failed. Stephan Şaumyan, who was appointed by Lenin as the Extraordinary Commissioner of the Caucasus at that time, used every means to strengthen the Soviet power in Baku and made statements such as "Musavatists who demand Azerbaijani autonomy will be destroyed very much". The Bolshevik leaders developed the most serious plans for the isolation of Baku and other Caspian lands of the Baku province from Azerbaijan and then incorporation into the Russian Federation. The idea of isolating Baku from Azerbaijan benefited the Tashnaksutyun Party because it facilitated the implementation of plans to include Baku

and Yelizavetpol provinces in the South Caucasus in the future Armenian state. The organization of the Armenian army and the sending of Armenian fighters to the Caucasus were also carried out by the high-level Armenian soldiers in Petrograd. After the establishment of the Azerbaijan Democratic Republic, special attention was paid to the investigation of the March 1918 events. On 15 July 1918, the Council of Ministers decided to establish an Extraordinary Investigation Commission to investigate the tragedy. The members of the commission are mostly Russians, Jews, and other nationalities. The responsibility for the conflicts is the Dashnaksutyun organization, after the Bolsheviks. Because the main cause of death in the conflicts and massacres that took place was Dashnaksutyun. Dashnak forces immigrating from Ottoman lands attacked villages belonging to Azeri Turks and often massacred all the village inhabitants. However, the Azeri Turks did not have any organizations that could be compared with the Armenian Dashnaks. Therefore, the Azerbaijanis could not have a force that could prevent the massacres carried out by the Armenian Dashnak gangs. The Tsarist administration, which provoked the events, succeeded in creating a ground for ethnic conflict between the parties in order to destroy the strengthening national and spiritual atmosphere in Northern Azerbaijan. The activities of purifying Baku from the Azeri Turks continued until the beginning of April 1918. The number of innocent Azerbaijanis killed not only in city centers but also in settlements around Baku reaches thousands. Indeed, Armenian nationalism has led to a dimension that envisages the ethnic cleansing of other peoples in Anatolia and the Caucasus, except Armenians. Especially the Dashnaks worked like a crime machine in this process.